

Rechtsvormen in de multifunctionele landbouw

Handreiking voor passende rechtsvormen op je multifunctionele bedrijf

Uitgave van Wageningen University & Research

Tekst	Maria van Boxtel, Land & Co www.landco.nl
Tekstcontrole	Jan Poppe Alfa Accountants en Adviseurs
Redactie	Marcel Vijn Wageningen University & Research Arjan Monteny LTO Vakgroep Multifunctionele Landbouw
Vormgeving	Caroline Verhoeven-Poelhekke Wageningen University & Research
Fotografie	Dick Boschloo, beeldbank LTO Multifunctionele Landbouw, fam. Martens

Herziene versie 2021

Disclaimer | Deze brochure is opgesteld op basis van actuele wet- en regelgeving. De brochure is niet volledig en uitputtend. Het geeft ondernemers in de Multifunctionele Landbouw een handreiking hoe om te gaan met rechtsvormen op het eigen bedrijf. De informatie is met zorg samengesteld. Aan deze informatie kunnen geen rechten worden ontleend. De opstellers, Wageningen University & Research en Land & Co, aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele onjuistheden of onjuist gebruik van de geboden informatie.

Deze herziene editie is mogelijk gemaakt door het KOM-project Naar een robuuste Multifunctionele landbouw (KoM-20049). Het is een samenwerking tussen LTO Nederland (Vakgroep Multifunctionele landbouw), Aeres Hogeschool Dronten, Federatie Landbouw en Zorg, Coöperatie Verenigde Agrarische Kinderopvang, VEKABO, Stichting Educatief Platteland! (Platform Boerderijeducatie Nederland) en Wageningen University & Research. Dit project ontvangt financiële steun van de Topsectoren Agrifood en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen. Binnen de Topsectoren werken bedrijfsleven, kennisinstellingen en de overheid samen aan innovaties op het gebied van duurzame productie van gezond en veilig voedsel en de ontwikkeling van een gezonde, groene leefomgeving.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

	pagina
Kies de rechtsvorm die bij je bedrijf past	3
Bestaande rechtsvormen	4
De belangrijkste verschillen tussen de rechtsvormen	6
Start, groei en overdracht	8
Eerst het bedrijfsplan, dan kiezen voor rechtsvorm	10

Kies de rechtsvorm die bij je bedrijf past

Je hebt een goedlopend bedrijf met naast de landbouw ook natuurbeheer, recreatie of educatie, boerderijverkoop, zorg of kinderopvang. Zo'n multifunctioneel bedrijf run je samen met andere mensen: jouw gezin, medewerkers of zelfstandigen die je inhuurt. In samenwerking zijn goede afspraken belangrijk. Ook bij groei van je activiteiten of bij overdracht van je bedrijf leg je graag de juiste afspraken vast. Welke rechtsvorm kies je dan? De rechtsvorm van een bedrijf of organisatie is de juridische vorm waarin de onderneming is vastgelegd. Jij bent als agrarisch ondernemer misschien gestart met een maatschap of een eenmanszaak. Met meerdere takken op het bedrijf kun je kiezen voor deze rechtsvormen, of een aanvulling met bijvoorbeeld een stichting voor je activiteiten met een maatschappelijk doel. Of je kiest een BV om je aansprakelijkheid beter te beheersen. Meerdere rechtsvormen op één bedrijf zijn goed mogelijk. Bovendien groeit of verandert je bedrijf, en daarmee kan de meest geschikte rechtsvorm voor jouw nieuwe situatie ook anders zijn. Het is daarom verstandig bij grote veranderingen de rechtsvorm kritisch te evalueren.

Deze brochure geeft je informatie en tips voor het kiezen van een rechtsvorm in de multifunctionele landbouw. Deze brochure is niet gericht op rechtsvormen in de primaire landbouw, maar gaat over je verbreding in zorg, recreatie, kinderopvang, educatie en verkoop van producten en natuurbeheer. Deze brochure geeft je een overzicht van de keuzemogelijkheden, handig bij het gesprek met de bedrijfsadviseur. Het geeft je geen direct advies welke rechtsvorm het meest geschikt is voor jouw eigen bedrijf. Voor elk bedrijf is namelijk maatwerk nodig. Voor meer informatie verwijzen we je per onderwerp door.

TIP: Je hebt een divers, multifunctioneel bedrijf met meerdere takken. Niet alle takken hoeven dezelfde rechtsvorm te hebben. Een combinatie van rechtsvormen, soms zelfs met verschillende eigenaren per bedrijfsonderdeel, kan heel slim uitpakken. Zo zijn de verantwoordelijkheden en het werk duidelijk verdeeld. Je kan ook kiezen voor alleen een administratieve scheiding van taken en verantwoordelijkheden. Want vanwege de fiscus, subsidieregelingen zoals GLB of dierwelzijn zoals UBN nummers zijn er soms belemmeringen voor meerdere bedrijven op één locatie.

Bestaande rechtsvormen

- **Bedrijf**
- **Ondernemers**
- **Waar**
- **Wat**

Hemelrijksche Hoeve

Johan en Gerrie Martens

Biezenmortel (Noord-Brabant)

Rundvleesveehouderij op 30 hectare in combinatie met extra gronden voor natuurbeheer, ouderenzorg voor 8 cliënten op eigen erf.

- **Rechtsvorm**
- De maatschap voor het vroegere melkveehouderijbedrijf is tijdens de groeifase van de zorg omgezet in twee BV's (holding en werkmaatschappij) voor de zorg en een eenmanszaak voor de veehouderij, inmiddels omgezet naar een VOF

Sinds 1989 zijn Johan en Gerrie Martens eigenaar van de boerderij Hemelrijksche Hoeve, grenzend aan het Nationale Park Loonse en Drunense Duinen. Veehouder Johan Martens zag hierin wel kansen: zijn melkveebedrijf zette hij om in extensieve, biologische rundvleesveehouderij in combinatie met natuurbeheer. Gerrie Martens was werkzaam in de zorg en wilde graag werk aan huis. Vandaar de zorgtak. De ouderenzorg begon heel klein, groeide uit tot 24 ouderen per dag, vijf dagen per week en is na jaren succesvol draaien met medewerkers en vrijwilligers nu weer wat gekrompen.

“We hebben geen opvolgers en zijn daarom nu teruggegaan naar 8 ouderen op drie dagen per week. Dat kunnen we prima zelf aan.” Met de verbouwing van een oude stal is serieus geïnvesteerd in de zorgtak. Aanvankelijk vormden Johan en Gerrie een manvrouw maatschap voor zowel de landbouw als de kleinschalige zorg.

Rond 2005 hebben ze een BV opgericht voor de zorgtak, met Gerrie en Johan als de twee aandeelhouders. De landbouwtak werd toen een eenmanszaak van Johan Martens. “We hebben twee BV's opgericht, een holding voor het onroerend goed en een werkmaatschappij voor de exploitatie van de zorgtak. De werkmaatschappij huurde de ruimte van de holding. We waren allebei aandeelhouder in de BV's: dat weerspiegelde dat we allebei onze inbreng hebben met een salaris uit het bedrijf,” vertelt Johan. “Er kwam steeds meer personeel in dienst. Met een BV kan je als ondernemer je aansprakelijkheid wat afschermen.” In 2021 is de BV weer omgezet in een gezamenlijke VOF. “Met kleinschaliger zorg hebben we minder inkomsten. Dan past dat beter.” Fiscaal is het bedrijf een eenheid gebleven. In de BV hebben Johan en Gerrie geld opzij gezet voor hun eigen pensioen: “We halen ons inkomen en pensioen uit de zorgtak.”

Een bedrijf of organisatie heeft een rechtsvorm: de juridische vorm waarin een onderneming is vastgelegd. Er zijn veel manieren om je afspraken juridisch vast te leggen. Je kunt kiezen uit een maatschap, een eenmanszaak, een Vennootschap onder Firma (VOF), Commanditaire Vennootschap (CV), Coöperatie of Besloten Vennootschap (BV). En voor meer maatschappelijke doelen zijn er nog de stichting en de vereniging. De keuze voor een geschikte rechtsvorm hangt af van wat jij wilt, hoe jullie willen samenwerken met anderen en natuurlijk van financiële, juridische en fiscale overwegingen. Op pagina 6 vind je verdere uitleg over de verschillende rechtsvormen. In de landbouw komen alle rechtsvormen voor. Ondernemers kiezen het vaakst voor een maatschap, een VOF of een eenmanszaak. Juridisch gezien is de maatschap in de praktijk vaak een VOF. Glastuinders en ondernemers in de niet-grondgebonden veehouderij kiezen vaker voor een BV, meestal vanwege het grote financiële kapitaal dat in deze sectoren nodig is en daarmee de grotere risico's en aansprakelijkheid.

Multifunctioneel: alle rechtsvormen zijn mogelijk

Ook voor de aanvullende takken op je landbouwbedrijf zijn alle rechtsvormen mogelijk. Multifunctionele boeren en tuinders bieden een grote diversiteit aan activiteiten. Kinderopvang, theetuin, zorgboerderij, picknickwandelingen of natuureducatie: elke activiteit kun je onder de rechtsvorm van je agrarische bedrijf laten vallen. Bijvoorbeeld één man-vrouw maatschap voor jullie akkerbouwbedrijf en voor de ontvangst van schoolklassen. Je kunt echter ook iedere activiteit apart juridisch regelen, met meerdere rechtsvormen op één erf. Zoals een melkveebedrijf als eenmanszaak van de veehouder en de boerderijcamping als BV van de veehouder en zijn vrouw. Soms hebben die bedrijven verschillende combinaties van eigenaren. Bijvoorbeeld een maatschap van vader en moeder voor het tuinbouwbedrijf en een VOF van moeder en dochter voor de zorgtak. In de praktijk gebruiken ondernemers vaak combinaties van verschillende rechtsvormen. Redenen kunnen zijn aansprakelijkheid, fiscaal of aparte eigenaren per tak. Het is niet mogelijk om meerdere éénmanszaken op één locatie in te schrijven bij de KvK.

Multifunctioneel: één verhaal kan met meerdere rechtsvormen

Uniek aan een multifunctioneel landbouwbedrijf is de verbinding van de landbouw met de andere activiteiten. Je koeien geven een extra beleving voor kinderen die de boerderij bezoeken, recreanten op jullie boerderijcamping waarderen het mooie landschap, cliënten in de zorg genieten van het ritme in het leven op de boerderij. Juist die samenhang in landbouw en zorg, educatie of recreatie maakt dat je iets bijzonders te bieden hebt. Als ondernemer presenteer je jouw bedrijf daarom vaak als één geheel of als meerdere, samenhangende bedrijven op één erf. En in het dagelijkse werk zijn de agrarische activiteiten vervlochten met je andere diensten. Let er ook op dat je medewerkers of samenwerkingspartners dit gezamenlijke verhaal, jouw missie of visie, snappen en kunnen vertellen. Kortom: je multifunctionele onderneming presenteer je als één geheel. Achter de schermen is het echter soms handig om het bedrijf juridisch, administratief of voor de belasting uit elkaar te halen. Zo heb je meerdere bedrijven met meerdere rechtsvormen op één erf. Dan heeft elke medewerker of samenwerkingspartner een duidelijke verantwoordelijkheid. Presenteer je je bedrijf als één geheel, maar heb je meerdere rechtsvormen? Zorg dan wel dat het bedrijf dat een bepaalde activiteit uitvoert, ook de rechtsvorm is dat de daadwerkelijke contracten afsluit en de facturen verzend.

Multifunctioneel: check je rechtsvorm bij grote veranderingen

Uiteraard verandert je bedrijf met de jaren. Je startte met een rondleiding met een glaasje melk voor schoolklassen, en nu heb je de stal verbouwd tot logeerruimte voor werkweken van scholen. Of je plaatste een picknickbank langs een fietsroute, inmiddels verzorg je boerenmaaltijden uit eigen bedrijfskeuken. Of je moeder had een boerderijcamping, en daar ben je gauw mee gestopt want je doet je werk liever zonder bezoekers op het erf. Zulke veranderingen zijn logisch en komen bij iedereen voor. Het is verstandig om bij wijziging, groei of stoppen van je activiteiten ook te bekijken of je jouw rechtsvorm moet aanpassen.

De belangrijkste verschillen tussen de rechtsvormen

Hiernaast staat een overzicht van rechtsvormen met de belangrijkste kenmerken. Het grootste verschil is tussen de BV en de andere rechtsvormen eenmanszaak, maatschap of VOF. Een BV is een zelfstandige rechtspersoon: de onderneming is een juridische vorm. Bij een eenmanszaak, een maatschap of een VOF is de ondernemer zelf de persoon, die direct verantwoordelijk is. Hij of zij blijft als natuurlijk persoon verantwoordelijk: de ondernemer is de onderneming.

Je kunt uit verschillende rechtsvormen kiezen. De grootste verschillen zitten in:

- 1| de zeggenschap over het bedrijf (jij beslist alleen of je beslist met maten, vennoten of zelfs aandeelhouders)
- 2| de aansprakelijkheid (je bent wel of niet met privé vermogen aansprakelijk, of alleen voor het door jou ingebrachte vermogen)
- 3| de fiscale verhoudingen rond inkomen en vermogen (inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting)
- 4| oudedagsvoorziening en overdracht (je regelt verzekeringen en pensioen binnen of buiten je bedrijf of je denkt aan bedrijfsoverdracht)

Je keuze hangt af van:

1| Zeggenschap en verantwoordelijkheden

Hoe je het dagelijks werk en de verantwoordelijkheden van je bedrijfstukken wilt verdelen:

- Samenwerken binnen het bedrijf niet nodig: eenmanszaak of BV
- Samenwerken met maten of vennoten: maatschap of VOF, CV of BV
- Samenwerken met geldschietters: als aandeelhouders in BV of als stille vennoot in een CV

Hoe je derden (bijvoorbeeld zorginstellingen maar ook klanten) wilt laten deelnemen in het bedrijf:

- Financiële participatie niet nodig binnen het bedrijf: eenmanszaak, maatschap, VOF of CV.
- Financiële participatie van derden: VOF, CV, BV of Stichting

2| Aansprakelijkheid

Hoe je jouw aansprakelijkheid wilt afdekken:

- Kan wel met privé vermogen: eenmanszaak (geen beperking aansprakelijkheid)
- Kan goed voor jouw aandeel in bedrijf: maatschap of VOF (geen beperking aansprakelijkheid)
- Zakelijk moet worden afgeschermd van privé: BV

3| Fiscaal en inkomen en vermogen

- Bij wat lagere jaarwinst* : eenmanszaak, maatschap, VOF
- Bij hoge jaarwinst* : BV

**een precieze grens is lastig te geven, omdat de verschillen in belastingdruk bij een jaarwinst tussen 50.000 euro tot 250.000 euro klein zijn en andere overwegingen (risico, vermogensbeheer) de doorslag geven.*

Overleg met je financiële adviseur.

4| Oudedagsvoorziening en overdracht

Welke mogelijkheden voor pensioenopbouw je wenst:

- fiscaal gunstig binnen het bedrijf (BV) of apart te regelen buiten je bedrijf (overige vormen)
- Denk je na over opvolging?
- Per takandereopvolger, per tak regelen, b.v. met een samenwerkingsovereenkomst
 - Samenwerken en vermogensopbouw door opvolger: maatschap, BV, CV of VOF
 - Derden (zoals niet-meewerkende familie of juist zorginstellingen) financieel laten participeren via BV en/of een stichting.

TIP: Je bedrijf verandert. Je bood de kanovereniging een veldje om de tent op te slaan, nu heb je een boerderijcamping met 25 standplaatsen. Je kocht een ijsmachine voor de kinderen, inmiddels heb je een franchise-zaak met 10 ijscokarren. Pas bij wijziging, groei of stoppen van je activiteiten ook je rechtsvorm aan.

Dit overzicht van rechtsvormen is niet compleet. Alleen de meest voorkomende rechtsvormen zijn genoemd. Kijk voor een volledig overzicht op www.kvk.nl.

Ook de rechtsvorm CV (Commanditaire Vennootschap) is interessant voor jou als ondernemer, vooral als je externe financiers zoekt. Bij een CV is de ondernemer de beherende vennoot, en kunnen de externe financiers stille vennoot zijn. Je maakt met deze stille vennoten afspraken over inbreng en winstverdeling. De stille vennoot is alleen aansprakelijk voor het bedrag dat hij of zij in het bedrijf heeft geïnvesteerd, mits diegene zich afzijdig houdt van de dagelijkse gang van zaken (oftewel: geen beheer verricht). Een CV kun je ook goed gebruiken voor bedrijfsoverdracht: de stoppende ondernemer wordt dan stille vennoot. Stichtingen en verenigingen zijn als rechtsvormen met een maatschappelijk doel niet in het overzicht opgenomen. In de praktijk zijn dat geen goede vormen om een bedrijf te runnen. Wel kun je de maatschappelijke doelstelling van je bedrijf goed in een stichting vormgeven. Bijvoorbeeld een stichting voor de boerderijeducatie, voor de zorgtak van een zorgboerderij, of voor het behoud van een stuk natuur of een cultuurhistorisch gebouw. Belangrijk bij een stichting: er geldt een uitkeringsverbod aan de oprichter en bestuurders als daartegenover geen redelijke prestatie staat.

	Rechtspersoon	Natuurlijke personen (IB-ondernemers)				Vennootschap	
		Rechtsvorm	Maatschap (ouder-kind)	Maatschap	VOF	BV	Coöperatie
	Oprichting	Vormvrij	Vormvrij	Vormvrij	Vormvrij	Notariële akte	Notariële akte
	Kapitaalvereiste	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen, inleg zelf bepalen, minimaal € 0,01	Ledenkapitaal, zelf te bepalen, niet verhandelbaar
1	Bestuur/Zeggenschap	Eigenaar	Maten	Maten	Vennoten	Bestuur	Bestuur, vaak van leden
	Andere organen	nee	nee	nee	nee	Aandeelhouders en evt. Raad van Commissarissen	Ledenvergadering, evt. RvC
2	Aansprakelijkheid	100% privé	Gescheiden aansprakelijk. Geen afgescheiden vermogen	Gescheiden aansprakelijk. Geen afgescheiden vermogen	Persoonlijk (hoofdelijk) en gezamenlijk aansprakelijk. Wel afgescheiden vermogen	BV voor activiteiten van de BV, privé alleen bij onbehoorlijk bestuur	Afhankelijk gekozen coöperatievorm uitgesloten (UA), beperkt (BA) of wettelijk aansprakelijk (WA)
3	Fiscus	Inkomstenbelasting mkbwinstvrijstelling, ondernemers-aftrek	Inkomstenbelasting mkbwinstvrijstelling, ondernemers-aftrek	Inkomstenbelasting mkbwinstvrijstelling, ondernemers-aftrek	Inkomstenbelasting mkbwinstvrijstelling, ondernemers-aftrek	Vennootschapsbelasting en IB over (minimaal) salaris directie (gebruikelijk loon) en over dividend	Vennootschapsbelasting en IB over dividend
4	Sociale zekerheid en pensioen	verzekeringen evt. zelf te regelen, wel FOR (fiscale oudedag reserve)	verzekeringen evt. zelf te regelen, wel FOR (fiscale oudedag reserve)	verzekeringen evt. zelf te regelen, wel FOR (fiscale oudedag reserve)	verzekeringen evt. zelf te regelen, wel FOR (fiscale oudedag reserve)	Verzekeringen zelf te regelen. Fiscale mogelijkheid om pensioen op te bouwen	Verzekeringen zelf te regelen
	Overdracht	Als overdracht in zicht is wordt opvolger lid van maatschap (vereist een om-vorming van de onderneming). Minimaal 36 mnd. gezamenlijk, dan overdracht. Ook onroerend goed? Dan is een notariële akte nodig.	Geleidelijke overdracht om opvolger vermogen op te laten bouwen. Bij onroerend goed is er een notariële akte nodig.	Als overdracht in zicht is wordt vaak overgestapt naar maatschap/VOF. Bij onroerend goed is er een notariële akte nodig.	Overdracht kan ook door vennoot te worden en het vermogen over te nemen. Na overdracht kan de overdrager vennoot blijven.	Via aandelentransactie (notariële akte)	Via ledenwissel

Start, groei en overdracht

Groeit je bedrijf of denk je aan bedrijfsoverdracht?

Bij groei bespreek je met je samenwerkingspartners vooral de werkverdeling, inbreng, winstverdeling, zeggenschap en verantwoordelijkheden, uittreding, opzegging en conflicten. En denk je na over aansprakelijkheid:

- Je wilt maximale flexibiliteit en zelf volledige zeggenschap? Dan is een eenmanszaak of een BV een passende rechtsvorm. Overigens: je hoeft niet al het werk alleen te doen. Je kunt arbeid inhuren en zo samenwerken met anderen.
- Je zoekt aanvullende arbeid of kennis en ervaring? Je kunt je samenwerking met partners vormgeven in een maatschap of een VOF of een BV.
- Je wenst extra financiële middelen? Met een CV met een stille vennoot kan deze vennoot kapitaal inbrengen. Ook kun je via een BV aandelen uitgeven en zo kapitaal vergaren.
- Loop je met jouw bedrijf veel risico en is je aansprakelijkheid hoog? Bijvoorbeeld door grote investeringen, veel personeel in dienst of veel klanten op het erf? Overweeg dan een BV, om de aansprakelijkheid van je privévermogen beter af te schermen.
- Je zoekt gezamenlijke inkoop- of verkoopkracht? Misschien is een coöperatie iets voor jou of een kostenmaatschap?
- Wil je gezamenlijk met anderen jouw belangen behartigen of gezamenlijk optrekken? Een vereniging of stichting is hier speciaal voor bedoeld.

Denk je aan bedrijfsoverdracht? Dan is vooral vermogensoverdracht leidend in je keuze:

- Werk met overdrager en opvolger samen in een maatschap/VOF, waarbij de opvolger geleidelijk vermogen opbouwt.
- Overweeg je grond en gebouwen in een stichting 'tot behoud van...' onder te brengen. De opvolger kan dan pachten en exploiteren. Bespreek dit goed met je accountant vanwege de verstrekkende fiscale en juridische gevolgen.
- Overweeg om je bezit in een aparte BV met aandeelhouders in te brengen, of in een CV met stille vennoten. Maak afspraken over inbreng, vergoedingen en winstdeling. Een BV biedt je goede mogelijkheden voor pensioenopbouw. Let op: een BV of een Stichting komt niet in aanmerking voor de landbouwwijziging, de fiscaal gunstige regeling voor waardevermindering van agrarische grond, tenzij de grond in de eigen onderneming (werkmaatschappij) wordt gebruikt. Bij stoppen met de BV of de stichting moet je afrekenen met de fiscus.

TIP: Groei, samenwerking en overdracht zijn typische momenten om de keuze voor een rechtsvorm te (her)overwegen. Laat je altijd goed voorlichten over de voors en tegens van de verschillende opties. Een nieuwe rechtsvorm is geen oplossing voor een moeilijke lopende samenwerking of een emotionele overdracht. Binnen de bestaande rechtsvorm zijn afspraken ook te herzien, als alle zakenpartners willen.

- **Bedrijf**
- **Ondernemers**

Hoeve Biesland

Jan (foto pag. 11) en Mieke Duijndam en Tim van Bregt voor de veehouderij en natuurbeheer, dochters Linda (foto achterpagina) en Sandy Duijndam voor tuinderij en winkel en voor administratie en bakkerij, tevens circa 25 medewerkers, gedeelte parttime

Delfgauw (Zuid-Holland)

Melkveehouderij op 100 hectare plus natuurgronden van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, met eigen slagerij, boerderijwinkel, bakkerij en regionale verkoop aan horeca en pakkettenservice 'lekker nassûh' uit Den Haag, moestuin op 0,5 hectare. Zorgboerderij.

Maatschap met vijf maten

- **Rechtsvorm**

Hoeve Biesland beheert tussen de grote steden Delft, Den Haag en Rotterdam een flink areaal met melkveehouderij, rundvleesveehouderij en natuurbeheer. Met een gesloten kringloop volgens de principes van 'Boeren voor Natuur' en gebruik en composteren van gedroogd slootkantmaaisel en snoeisels is het natuurbeheer helemaal geïntegreerd in de bedrijfsvoering. De bijzondere producten uit de extensieve landbouwmethode maken directe verkoop van producten aantrekkelijk. De plek blijkt belangrijk voor het succes. Linda Duijndam, verantwoordelijk voor de verkoop: "Den Haag en Rotterdam is een half uurtje fietsen, Delft een kwartier. Maar we moeten er wel echt wat voor doen. Er zijn hier veel boerderijen met huisverkoop. Mijn vader geeft veel rondleidingen, en marketing en communicatie is bij ons één fulltime baan." Hoeve Biesland startte de verkoop van eigen producten in 2007 met vriezer voor verpakt diepvriesvlees in de eigen garage. "Om meer verschillende producten te maken, in consumentenverpakkingen, hebben we nu een eigen slagerij in onze oude koeienstal ingebouwd. In die professionele verwerkingsruimte snijden slagers de karkassen uit tot consumenten- porties in een mooie verpakking."

Linda startte haar moestuin als de Groenteboerin in 2012 op 0,5 hectare van haar ouders, als zelfstandige. Daarnaast begon Hoeve Biesland ook een bakkerij op eigen erf. "Aanvankelijk met allemaal zelfstandige ondernemers, verenigd in onze Coöperatie Hoeve Biesland B.A." Dat was een goede manier om met deskundige, ambachtelijke ondernemers en starters de stap te maken naar verkoop van eigen producten. "Maar het bleek toch lastig alle neuzen dezelfde kant op te krijgen. Sinds 2018 zijn alle medewerkers dus weer bij onze maatschap in dienst." Linda Duijndam en haar zus Sandy, die verantwoordelijk is voor alle administratie en de personeelszaken, zijn per 1 januari 2021 toegetreden tot de maatschap. Tim van Bregt was al in 2008 toegetreden tot de maatschap met Mieke en Jan. Hoeve Biesland is bovendien een erkende zorgboerderij met arbeidsmatige dagbesteding. "Echt leuk dat ongeveer een kwart van ons vaste personeel, hier ooit als hulpboer is begonnen." Naast de goedlopende boerderijwinkel met melktap en ruim assortiment, de eigen bakkerij en eigen slagerij levert Hoeve Biesland producten via het eigen 'kistje vol smaak' aan 350 abonnee's, aan pakkettenservice 'lekker nassûh' en aan de regionale horeca. Bovendien kopen ze in bij verschillende collega-telers en akkerbouwers in de regio, om de pakketten en winkel aan te vullen.

"Daarover hebben we langjarige afspraken, we geven aan 'ongeveer zoveel kilo per jaar' en wij halen de producten op." Het ophalen van producten bij collega's en het wegbrengen naar afhaalpunten en afnemers is mogelijk met een slimme combinatie van bezorgritjes met flexibele en parttime chauffeurs. De natuurgerichte aanpak van Hoeve Biesland geeft bijzonder mals vlees, waar de klanten voor terugkomen. En de huidige rechtsvorm geeft heldere sturing. Linda: "we laten nu een koe per week slachten. De luxere delen verkopen we de eerste zeven dagen vers en vriezen we daarna in. We ontwikkelen nu bijvoorbeeld bitterballen, want het stoofvlees loopt hier niet zo hard. Met onze eigen slagers in dienst kunnen we de kwaliteit goed bewaken en zelf nieuwe producten ontwikkelen."

Eerst het bedrijfsplan, dan kiezen voor rechtsvorm

Het is belangrijk dat je eerst beslist wat je wilt doen en hoe je jouw bedrijf wilt organiseren. Pas daarna kun je een geschikte rechtsvorm kiezen. Het risico bestaat dat je je laat (ver)leiden door fiscale of juridische slimmigheden, bestaande mogelijkheden of een voorkeur van een bedrijfsadviseur, en dan kom je misschien niet uit bij het benodigde maatwerk voor jouw bedrijf. Zeker bij de start, groei of overdracht van je bedrijf; verdiep je allereerst in het bedrijfsplan. Bij de keuze van een rechtsvorm kunt u deze stappen volgen:

Stap 1.

Pak je bedrijfsplan er (weer) bij:

- Wat wil je met jouw bedrijf?
- Welke activiteiten wil je uitvoeren, wat doe je zelf en met wie wil je samenwerken?
- Welke middelen zoals grond en gebouwen heb je al en welke heb je nog nodig? Welke verplichtingen zijn verbonden aan die grond en die gebouwen?
- Wat heb je nodig aan financiering en van wie?
- Welke klanten heb je, welke nieuwe klanten wil je erbij en hoe bouw je een klantrelatie met ze op?

Stap 2.

Lees de vragen op bladzijde 6 van deze brochure en het schema van rechtsvormen op bladzijde 7. Bedenk hoe je de afspraken over inbreng, werk, winst en vermogen op jouw bedrijf wilt organiseren.

Stap 3.

Besprek je veranderingsplannen met je samenwerkingspartners en met je bedrijfsadviseur

Stap 4.

Kies de juiste rechtsvorm of de juiste mix van meerdere rechtsvormen

Stap 5.

Leg de afspraken schriftelijk vast

TIP: Werk je samen, met maten, vennoten of personeel in loondienst, zet je afspraken op papier. Maak met je zakenpartners afspraken over wie wat doet, de inbreng in tijd en geld van de maten of vennoten, het beheer en bestuur, bevoegdheden maar ook over verboden handelingen. Handig is ook vast te leggen hoe jullie de jaarrekening, beloning, winstverdeling en vermogen vaststellen en wat te doen bij grote veranderingen zoals arbeidsongeschiktheid of stoppen. Ook al is het niet verplicht afspraken op papier te zetten als geen onroerend goed wordt ingebracht, het kan in veel gevallen een hoop ellende besparen.

TIP: Boeren en tuinders zetten tijdens hun werkzame leven nauwelijks geld opzij voor de oude dag. Tegen de tijd dat het nodig is, moet het uit het bedrijfsvermogen komen. Desnoods wordt een stuk land verkocht. Of de overdrager neemt genoeg met minder om de opvolger te ontzien. Regel op tijd je pensioen en zet er geld voor opzij. Dat scheidt dat voor alle betrokkenen helderheid. Pensioen is inkomen en geen vermogen.

TIP: Werk je met rechtsvormen die een bestuur vereisen, zoals een stichting, vereniging of coöperatie? Dan zijn de bestuurders conform de nieuwe Wet bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR) bestuurders ook hoofdelijk aansprakelijk – ook met privévermogen – bij nalatigheid. Overleg met je adviseur of notaris over aanpassing van je statuten aan en verzeker je voor bestuursaansprakelijkheid. Meer informatie ook in de brochure '*Risico, verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid in de multifunctionele landbouw*'

TIP: Bedrijfsoverdracht realiseren waarbij je de overnamelast voor de opvolgers reduceert? Informeer eens naar de mogelijkheden om broers en zussen te laten participeren, derden te laten participeren of leaseconstructies. Of bij omzetten naar natuurgrond een deel van het land te laten rangschikken als NSW landgoed (Natuurschoonwet). Dat geeft fiscale voordelen, onder meer bij overdracht, maar geeft ook rechten aan diegenen die mee-participeert. Kijk op www.belastingdienst.nl of vraag je overname-adviseur of accountant.

TIP: Uniek aan een multifunctioneel landbouwbedrijf is de verbinding van de landbouw met de andere activiteiten, zoals zorg, natuur, kinderopvang of recreatie. In het dagelijkse werk en in het verhaal naar buiten van jou en je medewerkers, zijn de agrarische activiteiten vervlochten met je andere diensten. Kortom: als bedrijf is je multifunctionele onderneming één geheel. Achter de schermen is het echter vaak handig om het bedrijf juridisch en voor de belasting uit elkaar te halen en de financiering per tak en niet-vervlochten te regelen. Zo bewaak je goed het rendement van elke tak én het plezier dat je eraan beleeft!

Rechtsvormen in de multifunctionele landbouw

© 2021 | Wageningen University & Research

Je start met zorglandbouw, je organiseert al jaren poldersport of je biedt een leuk logeeraadres op uw boerderijcamping. Als je bedrijf start of groeit, als je het overdraagt aan de kinderen of als je wilt gaan samenwerken, zoek je naar een slimme organisatie van het werk. En wens je als ondernemer een bijpassende rechtsvorm. Wat zijn dan je mogelijkheden? In deze brochure krijg je als multifunctionele agrarische ondernemer een overzicht op hoofdlijnen van passende rechtsvormen.

**Herziene
editie
2021**

